

Иван Јовановић

„МИРКО М. КОСИЋ – ЛИЧНОСТ И ДЕЛО“

Приредио: Јовица Тркуља

(издавачи: Правни факултет Универзитета у Београду, Српско социолошко друштво и Народна библиотека „Јован Поповић“ из Кикинде; Београд и Кикинда, 2013, стр. 531). Рецензенти: академик Данило Баста и др Слободан Вуковић¹).

Јовица Тркуља је професор Правног факултета Универзитета у Београду. Његова интелектуална активност не може се сажети у једну реченицу. Бавећи се, између осталог, питањима судбине интелектуалаца у комунистичкој Југославији, интересује се и за дело домаћих социолога које је из ненаучних разлога прећутано и занемарено. На тај начин, приређивачка и списатељска активност овог правника представљају срећан изузетак, изузетак који отвара врата заборављеним умовима наше социологије и отпочиње писање неисписане повеснице националне социолошке баштине.

Тачку која зорно изражава ово настојање, представља приређени зборник чији је назив „Мирко М. Косић – личност и дело“. Јовица Тркуља на 531 страни представља радове о првом српском школованом социологу. Студија је плуридисциплинарна, обухвата прилоге социолога, економиста, историчара, али осталих делатника у области друштвених наука, јер је реч о интелектуалцу који је оставио дубоку мисаону бразду у поменутим пољима свог интелектуалног прегнућа. Нешто другачије исказано, ово дело допушта да се Косић на целовитији начин сагледа као зачетник социологије у Србији, али и као контроверзна личност у политичком смислу.

Ко је, заправо, Мирко М. Косић? Реч је о најзначајнијем међуратном социологу у Србији, о корифеју наше социологије. Студирао је у Цириху, Женеви, Стразбуру, а 1917. године је одбранио докторску дисертацију на тему „Социолошке основе ограничења рађања“. Био је редовни професор Правног факултета Суботици, оснивач првог социолошког часописа у Србији „Друштвени живот“. За време Другог светског рата био је заменик гувернера Српске народне банке и један од водећих Недићевих финансијских стручњака. Из земље је емигрирао 1944 године у Швајцарску, где је и умро 1956. године. Његов социолошки рад је пао у заборав. Његову главну опоруку је представљала Коси-

¹ Књига се може преузети и у ПДФ-у (6,5 МБ) са адресе: <https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:6157/bdef:Content/download>

ћева политичка активност. Да ли је дошао тренутак повратку његовој социологији, да ли је Косић и данас најнепосредније повезан са ситуацијом у нашој социологији? На упрошћене, идеолошке реакције, које се повремено јављају, Тркуља одговара приређивањем зборника који трасира пут разговору у научној и широкој јавности.

Књига садржи 19 научних радова са конференције ССД-а одржане у Кикинди 2012. године која је била посвећена лику и делу Мирка М. Косића. Осим тога, у зборнику је приказана библиографија објављених радова Мирка М. Косића коју су урадили Жарко Војновић и Марија Богдановић. Не мање су важни аутобиографски и полемички чланци, али и белешке савременика о Косићу. Коначно, у књизи је приказано мноштво фотографија које упућују на маркантне појаве из животне и интелектуалне сторије нашег социолога, као и ДВД са виђењима учесника скупа о Косићу.

Уредник поменути садржај дели у четири тематска блока. Они јесу релативно самостални, али заједно чине логички и тематски кохерентну целину: (1) Прилози за биографију Мирка Косића, (2) Социолошке и економске идеје Мирка Косића, (3) Научно-публицистичка делатност Мирка Косића и (4) Спорови око научног доприноса Мирка Косића. Најзад, следе Библиографија Мирка Косића и прилози. Поред прилога са научног скупа, зборник пружа преглед полемичких текстова Мирка М. Косића који су настали у емиграцији (1941 -1951). Не мање су важни записи о Косићу његовог сарадника Федора Никића и поштоваоца Предислава Кубурића. Колико је велика расправа о Косићу у садашњем тренутку, потврђује полемика која је вођена у листу *Полићика* у марту 2012. године. Као да је она својеврстан сертификат о неопходности разговора о личности и делу Мирка М. Косића, као да ултимативно говори о потреби зборника о коме је реч. Ова полемика је, такође, пренета у Зборнику.

Састав књиге је, дакле, разноврстан, дисперзиван, богат, а свој прави израз добија у вешто осмишљеној структури дела. Тркуља на тај начин остварује једну компактну композицију. Дело је приређено у духу полемичког дискурса, састављено је од радова другачијих, па и различитих закључака, али у својој суштини компатибилних. Унутрашњу кохезију му даје управо та полемичка нота, дискурс разговора и отворености, чије је одсуство, цели низ година затварало бављење личношћу и делом Мирка М. Косића.

Држим да је зборник у значајној мери одређен појединим ставовима које Тркуља излаже у свом раду „Контроверзе око Мирка Косића“, који се налази на самом почетку приређене монографије. Он је, наиме, ово саопштење написао за научни скуп „Мирко М. Косић – личност и дело“ који је одржан у Кикинди 18. и 19. октобра 2012. године. Тај рад представља пледоаје за јавну расправу о Мирку Косићу, која је неопходна за ширу и академску јавност. Напросто, аутор њену нужност види у чињеници да је она у сенци идеолошких спорова. Насупрот острашћеним и нереалним позицијама, аутор истиче потребу за научном, објективном и аргументованом расправом. Са друге стране, својом доминантном нотом, овај је рад припао првом тематском одељку зборника, одељку који осветљава различите делове биографије нашег социолога.

У уводу у дело, реч уредника је усмерена на истицање мотива за приређивање овог зборника. Он се налази у противставу према интелектуалном остракизму коме је био из-

ложен и један од родоначелника наше социологије. Осамдесетих година XX века су се у нас појавили први позитивни осврти на његов рад, они су долазили од наших социолога Милована Митровића, Војина Милића, Радомира Д. Лукића и др. Но, све то није било довољно да се неправда заборави дискредитује. Да би се то тога стигло, неопходно је прећи дуг пут, пут чији почетак, поред осталог, представља објављивање овог зборник.

Осим тога, Тркуља је врло свестан и тежине тог пута. Он, истиче да није сачуван ни један целовит аутобиографски спис Мирка М. Косића, а ништа мањи проблем не представља ни недоступност архивске грађе о њему. Речју, све то јесте последица његовог игнорисања након Другог светског рата, занемаривања у чијој су позадини идеолошко–политички разлози. У комбинацији ових чинилаца, појава оваквог зборника представља покушај испуњавања упражњеног места у причи о прошлости српске социологије. Изнад свега, аутор дискретно и аргументовано упућује на недовољно исписана поглавља о Косићевим активностима. Зацело, Тркуља сасвим експлицитно закључује да су недовољно познате и потпуно неистражене Косићеве јавне и политичке активности.

Дело, дакле, указује на правце у којима би се могла кретати мисаона активност научника у будућности, а која се тиче дела и живота Мирка Косића. Аутор је врло свестан значаја овог зборника, али и његових граница узрокованих мултидисциплинарношћу и богатством активности које носи предмет овог дела. Тамо где аутор упућује на лимите ове монографије, ту се отварају даљи путокази проучавању дела Мирка Косића. Речју, монографија представља јединствено штиво у домаћој социологији, бави се темом којом се ниједна књига раније није занимала. Сматрам да она у том смислу представља нарочиту литерарну вредност домаће социологије.

Приређивач на концу увода у тему, упућује захвалност свима онима који су учествовали на научном скупу у Кикинди, који су својим прилозима омогућили настанак ове монографије. Штавише, Тркуља се унапред захваљује свима који ће критичким читањем ове књиге допринети њеној теоријској проблематизацији. Сматрам, међутим, да та захвалност, пре свега, припада ономе без кога уопште не би било читања овог зборника, па ни критчког промишљања кога готово да никада у прошлости није било, када је реч о Мирку Косићу. Рекао бих да писци поменутих радова јесу неопходан, али не и довољан услов. Он је, пак, персонификован у лику Јовице Тркуље.